

ISSN 1652-7224 • Publicerad den 2 september 2009

[Klicka här för utskriftsvänlig version](#)[Läs mer om norsk idrott, idrottspolitik och idrottsforskning på idrottsforum.org](#)

Om menn og baller. Sport for litteratur-idioter [1]

Gerd von der Lippe

Høgskolen i Telemark

I höstas publicerades Rune Slagstads brett upplagda idéhistoriska studie om idrott i Norge under titeln (**Sporten**), på Pax Forlag. Slagstad (f. 1945) är norsk sociolog och historiker med ett förflutet i de vänsterintellektuella kretsarna kring Pax – han var bland annat medredaktör för PaxLeksikon, ett vänsterradikalt uppslagsverk i sex band som utkom mellan 1976 och 1982. Slagstad disputerade 1986 på en avhandling med titeln *Rett og politikk: et liberalt tema med variasjoner*. Han är för närvarande professor vid Senter for profesjonsstudier, Høgskolen i Oslo.

Boken har genomgående fått lysande recensioner i Norge; de är dock närmast undantagslöst skrivna av personer utanför de idrottsvetenskapliga disciplinerna. Boken [recenserades på idrottsforum.org](#) av Arve Hjelseth, vars sammantagna intryck, trots kritiska synpunkter, invändningar och även korrigeringar, var att (*Sporten*) är ett imponerande arbete som inspirerar och förargar och som kommer att stå sig många år framöver.

Gerd von der Lippe har också läst Slagstads bok. Och hon blev rejält irriterad. Hon har skrivit om boken i en par norska tidskrifter, och vi har nöjet att i den här uppdateringen publicera hennes viktigaste invändningar. Det handlar om Slagstads syn på idrott, som meningslös och som spektakel. von der Lippe har också ett eget förslag för att förklara parenteserna i bokens titel, vilka förbryllat kritikerna i Norge. Det kan kanske ha med genus att göra...

Idretten breier seg stadig mer i vår medierte offentlighet. Vi får ikke vite hvordan været blir før Dagsrevyen har sendt sportsnyhetene. Selv Kulturkanalen NRK P2 oppdaterer nå lytterne om idrett, mens mannsfotballen tyter ut av alle TV-kanaler. Hvert eneste spark i de 240 eliteseriekampene vil bli sendt på TV – og siden sponsor- og reklamemillionene tiltrekkes av den svake norske mannsfotballen og ikke av den internasjonalt mer konkurransedyktige kvinnefotballen, tilbys vi mye av de dårligste prestasjonene og lite av de beste. Selv seriøse sakprosaforfattere serverer oss nå idrettshistorie. Over til sporten – enten du er med eller mot.

Rune Slagstads (*Sporten*) ble meget godt mottatt av avisenes anmeldere da den ble utgitt for noen måneder siden. Den ble kalt "en kraftprestasjon fra den intellektuelle tungvekteren" (Stian Bromark i Dagbladet), og "berikende,

engasjerende, perspektiverende og språklig vakker” (Finn Stenstad i Tønsberg Blad). Slagstads venn, Trond Berg Eriksen, tok også fram superlativene: ”boken selvsagt et lite mesterverk. Det var som forventet” (Morgenbladet).

Og, ja, Rune Slagstad skriver godt. Og langt.

Sportsstereotyper

Ingen av (*Sporten*)-anmelderne så langt har hatt fagkunnskap om idrett.^[2] Det er ellers i mange sammenhenger regnet som en fordel, og ganske vanlig, at sakprosaanmeldere har en viss faglig befatning med bokas innhold. Men idrett er kanskje noe alle anses å kunne uttale seg om og vurdere – siden vi alle forholder oss til store daglige doser mediesport? Problemet blir at anmelderne gjerne gjenskaper stereotyper om idretten, og ikke evner å stille forfatteren kritiske spørsmål. Eksempelvis avslører Berg Eriksen sin manglende fagkunnskap med stereotypen ”har du det ikke i beina, så har du det i hue”. Slikt sier bare den som er ukjent med forskningen både på kroppøving og idrett, samt toppidrettsutøveres nødvendige evne til nettopp å kombinere mental intelligens med kroppslige bevegelser under stress.

Min lesning av Slagstads (*Sporten*) blir også selektiv og skjev – jeg vil legge vekten på de delene av boka som muligens avslører forfatterens overordnede syn på sitt emne. Slagstad har siden bokutgivelsen reist rundt i landet på sin sportslige signingsferd. Da turen kom til SKI – studier i kultur og idrett ved Høyskolen i Telemark hvor undertegnede holder til – fortalte forfatteren at han har fått mange spørsmål om hvorfor han ville skrive en bok om idrett. Underforstått: Hvorfor skrive en bok om kroppen og den tradisjonelt lavkulturelle sporten, med liten prestisje i academia? Termen sportsidiot kjenner vi jo. Men når hørte du sist snakk om en litteraturidiot, teateridiot eller kunstidiot?

» *Debords bruk av begrepet 'spectacle', som Slagstad slutter seg til, blir etter min mening for teknologisk deterministisk, og dermed ubrukelig i dagens medie- og idrettsforskning.*

Mange forstår fremdeles organisert idrett og mediesporten som noe lavkulturelt. Slagstads hundrevis av sider fast og løst om sporten vil nok, dessverre, ikke bidra til å utfordre dette synet på idrett og mediesporten, eller løse opp motsetningene mellom høy og lav. Jeg leser i hans bok en René Decarteske todeling av kropp og tanke som en underliggende struktur, som han ikke drøfter tilstrekkelig.

Jeg skal her ta opp ”Sportens spetakkel” og ”Den meningsløse sporten”. På møtet ved Høyskolen i Telemark framhevet Slagstad at boka kan betraktes som ”eksplorerende”. Greit nok, men jeg synes ikke forfatteren forankrer og legitimerer alle sine temaer på en god måte – helheten henger ikke godt sammen. Men det skal sies at det ikke er en enkel oppgave Slagstad har tatt på seg: Lista er høy når all idrett i utgangspunktet anses som relevant, og tidsspennet er 200 år.

Sportsspetakkel

Trond Berg Eriksen betrodde Morgenbladet-leserne at Rune Slagstad ”hater underholdningsparadigmet”. Det merkes. I (*Sporten*) introduserer Slagstad ordet ”sportsspetakkel” med utgangspunkt i den franske venstreradikaleren Guy Debords studie *La société du spectacle* fra 1967 – inspirert både av marxisme og surrealisme, og en kultbok blant franske studentopprørere. Hvordan legitimerer Slagstad at Debord kan si noe om moderne mediesport? Slagstad referer til utsang fra medieforsker, John MacAloon, som viser til Debords studie når han tar opp OLs utvikling fra 1980-tallet og TV-mediets dominans. Slagstad konkluderer med at MacAloons bruk av begrepet ’spectacle’ uproblematisk lar seg harmonisere også med to andre eksempler på sportens spetakkel og dets forankring i TV-mediet – Tour de France og fotballkulturen.

Voilà! Ordet sportsspetakkel skal herved inn i det norske språk, og ”det norske spetakkel” skal knyttes til utlegninger om sporten i Slagstads postmoderne tapning. Ordets norske konnotasjoner er som kjent primært negative (bråk, leven, noe støyende). Slagstad nevner ikke at Debords bruker begrepet også om det å gjøre individer passive og apolitiske, fordi spetakkelet gir oss en ”permanent opiumskrig”. Termen er hos Debord knyttet til begrepene separasjon og passivitet. Folk blir dumme og fremmedgjorte av å se på TV, slår den franske skribenten fast. Dette er en parallell til Frankfurterskolens begrep om ”det endimensjonale samfunnet”. Debord er ikke nådig i sin beskrivelse av det forferdelige spetakkelet: Det er ”degradering fra å være til å ha”, og skaper ”en presis teknologisk rasjonalitet, et mareritt av et moderne samfunn i fengsel, en rekonstruksjon av en religiøs illusjon” og ”øyeblikket når konsumpsjon har nådd den totale okkupasjon av sosialt liv”. Debords bruk av begrepet ’spectacle’, som Slagstad slutter seg til, blir etter min mening for teknologisk deterministisk, og dermed ubrukelig i dagens medie- og idrettsforskning.

Slagstad burde drøftet dette, når han introduserer sitt begrep. Hvorfor tar han for eksempel ikke med at (og hvordan)

publikum tolker sendingene? I den grad mediene koloniserer vår bevissthet og hverdagsliv, skapes det jo også nye former for motstand og strid. Medieforskningen har vist oss at individer kan bli inspirert til subversive (motsatte og andre) tolkninger og praksiser. I en svensk undersøkelse viste for eksempel forskeren at flere 15-årige kvinnelige fotballspillere reagerte på mediesportens hegemoniske kjønnsdiskurser, fordi det mannlige subjektet allerede var innskrevet som en selvsagt kjønns- og identitetsposisjon, mens kvinnene var og er marginalisert. Også det å analysere mediesporten uten å ta med journalistenes kommentarer virker kunstig. Medieringen, kroppene og ordene hører sammen, spesielt når vi ikke sitter på tribunen.

“Den meningsløse sporten”

Stian Bromark godtok Slagstads tese om “den meningsløse sporten” i sin anmeldelse i Dagbladet. Jeg opplever uttrykket og den konteksten Slagstad rammer det inn i nær en arrogant dualisme mellom kroppslige og mentale bevegelser. For *hvem* er sporten meningsløs? For Slagstad og hans meningsfeller? For alle?

Slagstad vender seg til Nietzsche for å forklare sportens særegne meningsløshet: “Det beror på feiringen av det tilfeldige, det kontingente, i denne forstand det meningsløse”. Idretten gir i denne tolkningen ikke løfter om å oppheve meningsløsheten, slik religionen gir et håp om det himmelske målet. Men kan ikke mediernes kontinuerlige rekonstruksjoner av de ypperste heltene gi idrettsinteresserte bilder av det himmelske? Når jeg påstår at idretten er meningsfull, kan jeg for eksempel begynne det med ordene til kulturforskeren Stuart Hall:

“Meaning is what gives us a sense of our own identity, of who we are and with whom we ‘belong’ – so it is tied up with questions of how culture is used to mark out and maintain identity within and difference between groups.”

Lest med brillene til Hall, kan man si at Slagstad for ureflektert betrakter “idretten” gjennom sine høykulturelle briller – og ser den rett og slett som meningsløs: “Sport beror på et ikke-verbalt, ikke-diskursivt uttrykk, hvor kroppen er det privilegerte medium for betydninger og følelser. Sportshendelsen er ikke uttrykk for noe annet – den er intet representerende symbol, men er i seg selv virkelighetsfrembringende.” (s. 630)

Slik legitimerer han postulatet om “den meningsløse sporten” med sitt ikke-diskursive uttrykk. Man kunne tro professoren ikke levde i det samme mediesamfunnet som oss andre. Tekstbegivenheter fortsetter å tolkes av nye generasjoner. Også lesningen av medierte idrettsbegivenheter. Slagstad ble forelagt et eksempel fra VM i fotball i 2006: Zinedine Zidanes “coup de boule” i finalen – allerede tolket utallige ganger. Det er bare å klikke seg inn på YouTube og få gjenspilt begivenheten – i høyeste grad diskursiv: “He leaves football in disgrace. He leaves his team in trouble.” Hendelsen bidro trolig til at Italia og ikke Frankrike vant. Slagstad hadde forståelse for at akkurat denne begivenheten kunne tolkes diskursivt. Etter min mening finnes det mange liknende tilfeller. Dagens medierte sportsbegivenheter kan leses av et stort publikum både i samtid og framtid, blant annet på internett.

Et nærliggende spørsmål er dette: Er det bare idrettsfolk som er fritatt fra å handle “meningsfullt”? For noen av oss går det da an å nyte og tenke på samme tid! Men ikke for Slagstad. Han skiller mellom to dimensjoner: Mening (skriftspråket, diskurser) og produksjon av presens (idretten). De relaterer mening til tegn og skriftspråk. De er selvsagt ikke alene om dette, men langt flere kultur- og medieforskere, blant annet Stuart Hall og Normann Fairclough, inkluderer bilder i begrepet tegn. Vi lever jo i en visuell verden. Bilder og opptak på TV, internett og papiraviser kan ut fra slike forskere leses, tolkes, forstås og gis mening.

* * * * *

Da jeg spurte Slagstad om hvorfor han ikke tok med kjønnete perspektiver og kvinneidrett i et maktperspektiv under den nevnte seansen i Bø, smilte Slagstad høflig og hevdet at det var ikke med i hans prosjekt. Men går det virkelig an å forstå sporten uten å gå dypere inn i kjønns- og maktperspektiver? Kanskje det er derfor Slagstad har funnet det nødvendig med en parentes rundt bokas tittel.

Noter

[1] Utdrag fra min anmeldelse i Prosa. Publisert i Klassekampen 25.mai, 2009.

[2] Denna text skrevs innan idrottsforum.org recension, skriven av Arve Hjelseth, av Slagstads bok (red:s anm.).

Copyright © [Gerd von der Lippe](#) 2009

www.idrottsforum.org | Redaktör [Kjell E. Eriksson](#) | Ansvarig utgivare [Aage Radmann](#)